

המכון לחקר השירה העברית כרך ב' עמ' קמה-ו6. אחריו: יצו שדי להריקה ברכותיו מזוקקה, סי': יהושע. אחריו: עורה ידידי מתנומה ביום טובה ונעימה, סי': עלי.

דף 1 ע"ב: שחר השגית, לר' ברוך בן מלך (המתפרסם להלן).

דף 2 ע"א: בניסן איבן טלה להלבן, סי': אהרן בן יעקב יחי. אחריו: דודי צבי החן ירד לגניהו, סי': דוד.

דף 2 ע"ב: קטע מתוך "יונה על אפיקי מים" לר' יהודה הלוי (חשך אור לגד (!) זהרה וכו' עד הסוף. בשינויים, רובם מוטעים).

השיר של ר"ב בן מלך, שיר אזור, שקול, הוא שיר תהילה לכבוד "שר יצחק", כנראה ליום עלותו לגדולה או בנצחו את אויביו ובזה הושיע את ישראל. אף אפשר, שהיתה כאן הצלחה בחצר המושל לטובת ישראל (טור 11). אפשר שבטור 16 הוא מדבר על שני בניו ("שני שריגים"), אלף שחלקו הראשון שלשיר מטושטש מאוד, ורק בקושי גדול אפשר לקרוא מה שקראתי, ועל כן אין לקבוע מסמרות. כן אין לדעת מי הוא השר יצחק שאלינו נשלח השיר. וימים יגידו.

לברוך בן מלך ז"ל

שחר השגית	שחר השגית	הַצִּיץ וְאֹר הַיּוֹם יָגִים	שחר השגית
מָכַת וְאִים עֵרִיךְ לְזֹהֹר	כָּא	רַךְ אֹרִי	שחר השגית
יֹ שְׁדֵרָה מִיָּהָר מְהֹר	כְּנֵן יֶדֶךְ	שָׁרִי	שחר השגית
עֲנוֹף[נֹף] בְּרֹאשׁוֹ עֲנִיף טְהֹר	[עֲמֹד יֶזְקֵרִי		שחר השגית
שחר השגית	נָצִים בְּמִשְׁמִים	אֱלֹהִים סְבִיב עֲמֹ הַנִּים	שחר השגית
לְאֹר בְּאֹר הִיכְלִי תְּבִינִי	רֹאשׁ בְּתִית יוֹסֵף		שחר השגית
בְּתוֹמוֹ לְהָאִיר עֲבָר פָּנִי	אֹר סִהָר חוֹסֵף		שחר השגית
וּקוֹטֵל אֲכָלוֹ שָׁה לְגִינִי	שָׁר יִצְחָק שׁוֹסֵף		שחר השגית
שחר השגית	סוֹרֵר הַקְּרִים	בְּתִיכֹן לְבָן מוֹרָה הַקְּרִים	שחר השגית
תְּאִיר בְּאֹר שְׁמֶשׁ בְּמִחְזָה	וֹר לִיל		שחר השגית
שְׁמֵר וְלֹא קִבֵּב זֶה אֶל־זֶה	שְׁחַל עִם אֵיל		שחר השגית
תוֹמֵךְ יְדֵי רֹאשׁ עֲנִי בְּכֹה	הוּא גַם בְּנִחַל		שחר השגית
שחר השגית	... עֲמִי שִׁים	אֹרִי וְאֵל יוֹצֵר אֹר שִׁים	שחר השגית
שחר השגית	כֹּ... רְעִיה	יְפָר וְכָל ע[...גִים]	שחר השגית

6) ואלה השינויים שלא נרשמו ע"י שירמן: טור ד: נראה שיש לקרוא: כשיר, ונכון יותר! טור ו: לידדי ופרודו (ואוצ"ל: לךידד); טור יב: ואשים פה על פה (כתוב "אל" ותוקן בגליון "על"); יג: גם בכי"מ וברצוני ארקח; טו: עינו (= עיניה); יט: אשר יכלים מארות; כא: ווקח, עדלי אצנא[ן].

שורה 2. מכת ואיים, עי' ירמיה ב, י; ישעיה מא, א.

3. מיהר, כתוב בגליון. בין, שדרה, ומהור' ריוח כדי אותיות אחדות.

6. ראש וכו', שמן ראש כתית למאור בהיכל.

10. אפשר לקרוא: ובור.

11. נראה שיש כאן רמז לפעולתו לטובת ישראל. ולא קרב, שמת יד, כ.

15	תְּלֹאבוֹת צִיָּה [פ] פּוֹרְיָה	נִטְעַת מְגִי תַּצְנוּגִיםלְשֹׁנֵי שְׂרִיגִים
	יֵשַׁע [פ] צָמִים	בּוֹשֶׁם כְּגִנַּת אֶל תְּפִיחַ
	חֲשָׁכִי עַף הַתְּגָל	אֲחֹז בְּעֵינֵי אֵין מַעֲלוֹת דּוֹל
	אֲטוֹשׁ מִבְּצֵר גֵּל	אֲצֵל לְמִבְצָר [ה] הַר הַגְּדוֹל
20	אֲזִי אֲשַׁלַּח מִגֵּל	בְּקִצִּיר שְׂדֵה קוֹצֵר בַּל חֲדוֹל
	אֶף צַד סְפִיחַ	אֲחֲרִיב יְאוֹר אֶפִּיק וּמִזִּים
	יָזָה הַיּוֹם צָשָׁה	הָאֵל לְצִמּוֹ גֵּיל וּבְשׁוֹרָה
	רֹאשׁ צִמּוֹ נָשָׂא	בְּפִקּוּד נִזִּיר בְּטֶן מִמּוֹרָא
	אוֹר צָמִים נִכְסָה	כִּי לְיִהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה
25	וְשִׁמְחָה תּוֹכִים	כִּי צָץ בְּנֹי יִישִׁי יוֹכִים
	קָרָא מִקְהֲלִי	הֶסֶב כְּבוֹדָךְ צוֹר נִגְדִי
	שִׁלְחָה חֲכִילִי	צוֹרֵר דְּמִי תַּחְבּוּלוֹת מְדִי
	וַנִּצֵּן אֵלֵי	לְאֹמֵר הִנֵּה יִשְׁכֵּל צָבָדִי
	הִנֵּנִי מִשְׁלִים	הַשָּׂר יִנּוֹן הַמְּשִׁים
		שַׁחַר הַשְּׂגִיחַ

שורה 16. שני שריגים, כנראה שני בני השר יצחק.

18. בכתב היד מנוקד: תְּשָׁכִי, ולא נתברר לי כל הטור הזה.

19. הר הגדול, זכריה ד, ז. ואולי יש בזה רמז למשיח על פי דרשת חז"ל בתנחומא ס"פ תולדות.

20. שדה קוצר, האויב.

21. יאור, כן נראה כמעט ברור. אולם אפשר בקושי לקרוא: גאון (איוב מא, ז). — מוית, שם יב, כא.

22. האל — כתוב: אלִים, ותוקן. גיל, כתוב: אור, ותוקן.

23. בפקוד = בהסר.

ושמחה תוכיה, מושך עצמו (אסתר ח, טז) ואחר עמו. — יוכיה, יומין, כתריום "אותה הוכחת" בראשית

כד יד (ר"י בן ג'נאח, שרשים ערך יכח).

27. חכלילי, דויד, המשיח.

28. הנה, ישעיה נב יג, והוא על משיח, תנחומא ס"פ תולדות.

29. הנני, שמות ח יז, (וכאן לטובה). — יגון, משיח, סנהדרין צח, ב.

מחקרים בס' מבחר הפנינים לרשב"ג

מאת

נח בראון¹

א. קטע חדש מהמקור הערבי

ספר מבחר הפנינים לרשב"ג¹ הוא אנתולוגיה וחריסטומתיה כאחד: למעלה משש מאות וחמשים פתגמים, משלים ומאמרים, מהם יותר ממאה בתי שיר ערביים, לוקטו וכונסו באכסניא של תורה מתוך בחינה מרכזית אחת: מדות. המחבר (או המלקט החכם) ערך אותם בששים וארבעה שערים, כלומר פרקים, פרק פרק ונושאו: אחת ממדותיו של האדם, הן הטובות והמשובחות, כחכמה, ענוה, סלחנות, מתינות, הבטחון בה', הסתפקות, סבלנות, בושה, צניעות וכו' והן הרעות והמגונות, כחמדנות, קנאה, חנופה, לשון הרע ורכילות, שנאה, אולת, גאווה וכו'. הספר חובר, כנראה, מתוך רצון ושאיפה לכתוב על יסוד החומר השאוב ממקורות ערביים קלאסיים ספר חדש, שידון באופן שיטתי בבעיית מדותיו של האדם ובדרכי תיקון. ואמנם גיבש רשב"ג בספרו: אצל אח אלאכלאק (= תקון המדות) חומר רב שהכין וסידר לצרכו: לפחות שבעים פתגמים העביר ממבחר הפנינים לתקון המדות באופן מלא, אף השתמש במקורות משותפים לשני חיבוריו אלו². יכולתי לקבוע מקרים רבים, שבהם שאב רשב"ג מעיון אלאכלאק חומר מסויים משערים (= פרקים) הנוגעים לנושאים ושייכים חלק ממנו ב"מבחר הפנינים", השמיטו מתקון המדות ונתן במקומו חומר סמוך לאותו המקום שבעיון, ולהיפך יש שנחן חומר מסויים בתקון המדות, שהשמיטו במבחר הפנינים, אולם הכניס בו חומר סמוך; על כל פנים לפחות שלש מאות ועשרים שירים ופתגמים (מתוך 650) מצאתי בעיון, ומשם כנראה שאבס רשב"ג [מובן שרובם המכריע נמצא גם באלעקד], מפני שערים שלמים במבחר כמו א—החכמה, ג—הענוה, ח—התקוה, יז—ההכרה, כ—החברים וכו' נמצאים בסמיכות רצופה בעיון באותו לשון ממש.

ס' מבחר הפנינים היה ידוע עד כה בתרגומו העברי שנעשה בידי ר' יהודה אבן תבון, בשנת 1928 גילה מ. נ. סוקולוב, תלמידו של קוקובצוב³, בין עילי הגניזה באוכספורד (Ms. Hebr. F 30r קטלוג 2850⁴²) ובלינינגרד (Cod. Firk. II 1166) שני קטעים של המקור הערבי: שער ג' (הענוה) 88 עד הסוף (בהשמטות ובהוספות, אגב הקטע השלישי = 78 בראש השער ג', מה שלא הכיר סוקולוב); שער ד' (המחילה) 106—111, סוף מז (זולות השאלה) 587; מח (הקנאה) 588—597; מח (החנף) 599—601; נ (חברת רע הלב) 602—603; נא (לשון הרע והרכילות) 604—612 (יחד 43 פתגמים, מהם 11 בתי שיר ערביים; 2 מהפתגמים אינם במהדורותינו).

והנה העירני ידידי מר ש. אברמסון עוד בכסליו תש"ז, שבקטלוג Cowley במס' 2828⁴⁰ (Ms. Hebr. e 75) נרשם קטע של ספר מוסר בערבית, אשר כותרות שערי נראו לו כזהות עם שמות אחדים של שערי מבחר הפנינים, והואיל ועסקתי מכבר בספר זה⁴ מיהרתי להזמין צילום מהקטע הנ"ל, אבץ מחמת תנאי הזמן לא הגיע לידי אלא באמצע אב⁵.

(* לפרופסור משה צבי סגל למלאת לו שבעים שנה.

1) במקורו הערבי מכתאר אלגואהר, או כיו"ב.

2) עיין תרביץ שי"ד עמ' 132 הערה 17. שם הודעתי על גילוי מקורותיו הערביים העיקריים של מבחר הפנינים,

ועי' גם מש"כ בציון שי"א, 144.

3) עי' מאמרו הרוסי בבולטין אקדמית המדעים הרוסית עמ' 288—300.

4) ר' תרביץ כנ"ל. 5) אני מודה לד"ר ח. רבין במוכספורד על עזרתו בהשגת הצילום.

משהגיע הצילום לידי נוכחתי מיד, כי לפנינו קטע נוסף של המקור הערבי של מה"פ. הקטע מכיל 59 פתגמים: משער יז (ההכרה) את המספרים: 212 (חצי שני), 213—215; משער יח (המוסר): 217—218, 220—221, 224—226, 228—230, 232—234, 236—239; משער יט (ההנהגה): 241—242, 244; משער כ (החברים) 246, 628 (! שייך לשער האולת), 248—250, 253, 255—257, 259—267 (סוף שער החברים); שער כא (שאלת העצה): 268; משער כב (תפיסת החבר): הוספה שאינה במהדורותינו. 269—271; משער כג (בחינת החבורה): 272—273, 60 (! שייך לשער החכמה), 274 (?); משער כד (תוכחת האהבה): 275, 277; משער כה (האהבה): 278—279, 282, 286, 288—290, (290): רק התחלה של 3 או 4 בתי שיר).

בקטע שלנו יש הוספה של פתגם אחד; ארבעה פתגמים 217, 257, 270 ו-290 הם שירים ערביים. שנים (60 ו-628) אינם במקומם הנכון. שני הקטעים (43 של סוקולוב + 59 שלנו = 102 פתגמים ושירים) מהווים כששית הספר במקורו הערבי; יש כמובן סיכויים למצוא בעלי הגניזה את היתר או מהדורא אחרת שלמה פחות או יותר. על כל פנים ברור, כי הספר היה נפוץ בין יהודי מצרים בהעתקות ומהדורות ערביות שונות. בקטע סוקולוב יש הוספה לגבי מהדורותינו, שבה נזכר שם מלומד מוסלמי מפורסם (אבן סירין); בקטע שלנו נשמטו אף השמות היחידים הנזכרים במהדורותינו: אריסטו וארכסנדר (בפתגם 242).

בסוגריים מרובעים שמתי את המילואים וההשלמות על פי המקורות, ובסוגריים רגילים את התיקונים על פי דיקדוק ואשון וכו'. הנקודה בסוף כל פתגם מקומה בכ"י למעלה. רוב הנקודות המבחינות והדגשים הוספתי בדפוס.

והרי גוף הקטע:

[דף 18 ע"א]

לסאנה מקבל(א) עלי שאנה 1). וכאן אלככים אלא כבר בצלאנח
רגל יקול כיף עקלה 2). וקאל כתאב ארגל ידל עלי עקלה ורסולה
מוצע ראיה 3). וקאל באטן קלוב אלנאס פי דאלל כתבהם וטאהרהם
פי אלאכתבאר 4). [בא]ב אלא דב. קאל אלחכים כן אבן מן
שית וכן דא אדב לא כיר פי מן לא אצל בלא אדב 5)
וקאל לא צחבה למלול ולא ופא לכלוב ולא [ראה] לחסוד

1) ללסאנה — שאנה: לפנינו החצי השני של הפתגם 212 במבחר הפנינים הוצ' אשר (לונדון 1859) והוא החמישי בשער ההכרה (= באב אלחמיין) והוא י"ז בס"ד השערים. מקורו של הפתגם: עיון אלאכ' באר 4, 280, 1. חצי הראשון של הפתגם הוא: וקאל (והב בן מנכה) וג'דת פי חכמה דאודי וינבג... ללעאקל אן יכון עארפא בזמאנה חאפט'א... 2) = 214: עיון 1, 281, 15 כשהודיעו לאלחסן (אלבצרי) על יושרו של איש אמר: כיצד שכלו? באבן תבון יש שינויים: ואמר [שם האומר הושפט, בכלל נזכרים בכל המהדורות העבריות ובעלי הגניזה הערביים באותיות עבריות רק שמות אחדים: אלכסנדר ואריסטו (242), אבן סירין (סוקולוב 290) ושם: עם הדיים (237)]: כשיסופר לך על צדקת האדם אמר (= אַמַר = שאל) היאך דעתו, ואולי יש לתקן על פי הנוסח בכ"י שלנו: ואמר, כשסופר לו על צדקת אדם אמר: היאך דעתו?

3) = 213: עיון 1, 281, 15, הש' כלילה ודמנה (בירות, 1927) עמ' 170 ור' אלג'אחט': אלביאן 2, 81; הש' גם אלביהקי, כתאב אלמחאסן ואלמסאוי 169.

4) = 215: הש' עיון 1, 281, 14. אפשר, כי יש לגרוס כאן במקום: אלאכ'תבאר = בחינת (בחרגום אבן תבון) אלאכ'תיאר = בחירה, מה שקל לבאר מתוך הכתב הערבי בלי נקודות מבחינות: *الاحسان*. הש' אלעקד 1, 3, 10 מאמרו של אפלטון: שכל הבריות... גלוי בימי בחירתם.

5) שער המוסר פותח (במס' 217): אמר החכם: היה בן מי וכו'. זהו בית שיר לאבו אלאסנוד אלאלי (= ט'אלם בן עמר). ר' אלעקד 1, 231 ואבן אלעטאכר 7, 116 (בביאוגרפיה של משורר גדול זה הנחשב גם כאבי המדקקים). —

כן: כ"י כון, וכן: כ"י וכו'. השיר: *כן ابن من شئت وכן ذا أدب، لا خير في من له امل بلا ادب*

- ולא מר״ה לְבִכִּי וְלֹא צִדְאָקָה לְסִי אֶלְכֶּק (6). [וקאל כפי באל]
 תגארב אלתאדב [ובתקלב] אלאיאם עט״ה ובאכְנֶלֶאק מן תעא[שרה
 מערפ״ה (7). וקאל אֶלְעֶאקֶל שׁא יזור מן יסתקלֶה ו[נא יחדת מן]
 10 לא יסמע מנה (8) וקאל מן שׁם יסמע חדיחך פארפע ע[נה]
 מוונֶה כלאמך (9). וקאל מן קטע עֶלֶךְ כלאמך פלא תחדת[ן]
 פאנה לא אדב לֶה (10). וקאל מן עֶגוֹ ען אדב נפסה פלא ילֶום
 מן לא יטיעה (11). וקאל אלאדב ידהב ען אֶלְעֶאקֶל אלסכר ויזיר
 אלאחמק סכרא (12). וקאל מא גֶלֶסַת מֶגֶלֶסַת קט וכשית אן אקאם
 15 מנה לגירי (13). וקאל ואיאך וצדר אֶלְמֶגֶלֶס פאנה מֶגֶלֶס קֶעֶה (14).
 וקאל ינבגי לֶרְגֶל אן יכון אכֶד(א) לֶארבעֶה תארכ(א) לֶארבעֶה
 אן יאכֶד באחסן אֶלְחִידִית אֶדֶא חֶדֶת ויחסן אלסמאע אֶדֶא
 חֶדֶת ויחסן אֶלְבֶּשֶׁר אֶדֶא לֶקִי ויחסן אלאמאנה אֶדֶא כֶלֶף (15).
 וקאל לא תטעם טעאמך לֶמֶן לא ישתהיה יעני לא תקבל
 20 בחדיחך לֶמֶן לא יסמעך (16). וקאל מן כתר צחכה קֶלֶת
 היבתה (17). וקאל אן זואל אלאחמק אחב אֶלִי מן זואל נצף אח[מק]

- (6) = 218: עיון 2, 10, 3; בעל המאמר הוא אלאחנף בן קיס. בנוסח אבן תבון יש שינויים. יש להרגם
 לפי הטכסט שלנו: אין חברה לטרהן (תבון: לבעסן) ואין אמונה לכובן (תבון: לעבד) ואין מנוחה לקנאחן (תבון:
 לחמדן) ואין אישיות לכלי ואין רעות לרע התכונה (תבון: אין אוהב להפכפר). מְרוֹה (בתבון: צניעות, והוא
 שער ל"א במה"פ): על מושג יסודי זה ראה עתה מאמרו החשוב של ד"ר מ. מ. ברפמן בתרביץ שי"ח, עמ' 65.
 — אני משער, כי במקרא מתאים למרוה המושג: אישים (חדל אישים בישיעה נג, ג = חסר אישיות).
 (7) = 220: אלעקד 1, 279; 2, 171; אדב אלדינא 8; טראג' 123; אבן אבי אציבעה 49; 66; ור' בן
 המלך והנויר שער כ"ו.
 (8) = 221: והש' 401 ב.
 (9) = 224: הש' עיון 1, 307, 13 ור' כ"י אנסאב אלאשראף 1134 (אכת'ם בן ציפי); אלביאן לאלג'אחט'
 1, 99; מחאצראת 1, 32; טראג' 335 והש' שירת ישראל קמ (דף 101א).
 (10) = 225: טראג' 337; אלכנו אלמדון 30; אלמכ'לאה 64.
 (11) = 226: והש' 194; אצלאלה אלאכ'לאק לרשב"ג 26, 6; מחאצראת 1, 7; אלאמתאע ואלמואנסה
 לאלתוחידי 2, 47.
 (12) = 228: עיון 1, 281, 1; 2, 41, 4; כלילה ודמנה 117; אלצנאעתינ 184 (בשם כלילה ודמנה) והש'
 חרוז באלדמירי 1, 257.
 (13) = 229: עיון 1, 306, 12 (מאמרו של אלאחנף בן קיס). אקאם: כ"י אקום (תיקנתי על פי המקורות
 ולפי הכוונה).
 (14) = 230: עיון 1, 307, 3 ור' משלי כה, ו; פסחים קיב ע"ב, ויק"ר פ"א. 229 — 230: כ"י אנסאב
 אלאשראף 1097^a (בביאוגרפיה של אלאחנף).
 (15) = 232: עיון 1, 307, 7. לפנינו שינויים והשפסות (החלק על ארבעת הדברים שיש לעזובם). כלף =
 כֶלֶף = הסקד. בהקבלות: חֶלֶף = התנגדו לו. כאן ובתבון באופן כללי: ראוי לאדם וכו', אולם בעיון וכן
 בכ"י אנסאב^b 581 (= אהלורדס 162) מיוחס המאמר למלך עבד אלמלך בן מרואן. הובר הרביעי בכ"י: וייטיב
 לשמור הפקדון (תבון: וילמד לשונו לדבר טוב (ז) ובמקורות וַיֵּאֱסֵר הַלְוִיָּהּ זֶה חֶלֶף = [ויבחר] בצידה
 הקלה (או המועטה) ביותר [כנראה בתשובתו בויכוח] לכשיתנגדו לו (בני שיחתו)).
 (16) = 233: עיון 1, 307, 13; אלביאן 1, 99.
 (17) = 234 (ר' 425; 646): עיון 1, 319, 10 אצלאלה 331, הש' אבות דר' נחן נו"א מכ"ו נו"ב פל"ג.

יעני אחמק מתעאקל¹⁸). וקאל חכמא אלהנד אלחמס אלא[כואן]

[ע"כ]

באלופא ואלאכרה בגיר ריא ומודה אלנסא בלא גלט ונפע נפסך
[בלא צר גירך]¹⁹). וקאל מן קאס אלאמור פהם אלמסתור²⁰). וקאל מן
אמתנע ען אלפצול עדלת ראיא אלעקול²¹). באב אלסיאסה
[וקאל אל חכים חסן סיאסה אלאכ[לאק] יבלג צאחבהא אלי אל
5 [מראתב אלפאצ]ה²²). וקאל אן רגלא כתב אלי מלך אמלך אלרעיה
[באלאחסאן אליהא תטפר באלמחבה מנהא אעלמתך דלך
[אדבא²³] (23a) וקאל אדא כנת ללנאס אהל סיאסה פסס כראם
אלנאס (באלרפך) ואלבדל וסס לנאס אלאס באלדל לנאן אלכרים אדא
כנדעתה] אנכדע ואלאנאל באלדל²⁴). באב אלאכואן.
10 קאל אלחכים צדיק יטלב אלעלל ואל יקבל אלעלל דים הו
[בצדיק²⁵). וקאל מן כאן ענדה אלנאס סוא פליס לחמקה דוא²⁶).

18) = 236: עיון 2, 39, 14. אן זואל: לאן אזואל: מן זואל: מן אן אזואל: מתעאקל: כ"י מתעקל.
19) = 237: עיון 2, 40, 13. כאן ציווי לחפש ולבקש אחים וכו', בתבון שלילה: אל חדרש וכו'; בעיון
הנוסח: וקראתי בס' להדיים (יודאי בס' כלילה ודמנה): מן האולת דרישת האיש את האחים (= החברים) בלי אמונה
ואת השכר [של העולם הבא] בחנופה [(= ריא, אצלנו בכ"י ריה (!) ואהבת נשים בגסות כ"י באלגיס (!) במקום:
בלא גלט' וכן תיקנתי] ותועלת נפשו בנוק זולתו. — אלנאס: כ"י אלנסי; נפסך: כ"י נפסה; גירך: כ"י ..רה (גירח!)
20) = 238: מי ששוקל [במקור: מי שמודד; נראה לי, כי תבון קלע בזה אל רוח לשוננו] הדברים
ששמע. תרגומי: השוקל הדברים — יבין הסתרים. מקור קדום לא מצאתי עדיין. קראתי את המשל הזה בלשון כ"י
שלנו רק באלכשכול לבחא אלדין אלעאמלי עמ' 50. (המחבר חי במאה השבע עשרה).

21) = 239: המקור הערבי כאן כמו של הקודם בפרוזה חרוזה (سجع).

22) שער ההנהגה (יט) ופתגם א' בו = 241.

23) = 242: עיון 1, 8, 1. ר'גלא = איש הוא אריסטוטליס, מלך הוא אלכסנדר. במהדורא של כ"י שלנו
אין השמות, בוז שהיתה לפני תבון ישנם. ר' מוסה"פ עמ' 28 ואגרת פסידוראריסטוטילית (הוצ' ליפרט) 12, 13. ר' גם
מחאצ'ראת 1, 81 וסראג' 199. גם المشرق 10, 311—319 (מאמר שיכו).
23א) מטושטש ויש מקום למלה אחת או שתיים.

24) = 244: הש' עיון 1, 8, 12. לפנינו שני בתי שיר משובשים: פסס: כ"י פסוס; וסס: כ"י וסוס, ועוד
מקומות שקשה להלמם ולתקנם. גם נוסח אבן הבון משובש ויש להקן על פי המקור: מחאצ'ראת 1, 80. המשורר
הוא אבו מעאד' = בשאר בן ברר. [הוא פנה בשירו אל החליף אלמתיכל: במקום תקנהו צ"ל: תתקנהו; ובמקום
ולא תקנה צ"ל: ולא תתקן; והרי השיר:

إذا كنتم للناس أهل سياسة فوسواكرام الناس بالرفق والبذل

وسوسوا لناس بالذل يصلحوا على الذل ان الذل يصلح للذل

אצלנו בכ"י הנוסח שונה: כנחם: כנת. ואלבדל: כ"י כנראה [ואלל] = ואלרפך. כל הטכסט בכ"י צ"ע וזקוק
לתיקון ע"י הקבלה או מקור בניסוח שונה מזה שיכולתי לתת לע"ע.

25) למאמר הראשון כאן בשער האחים (= החברים, כפי שהוא נקרא במבחר הפנינים והוא השער העשרים
בו) יש להשוות את המאמר השני במהדורא שהיתה לפני אבן הבון (246 בהוצ' אשר). הנוסח שלנו בכ"י דומה
לפתגם ב-آداب الصلحة לאלקלמי (כ"י קיסטר 9, 1): المؤمن يطلب معاذير اخوانه والمناقب يطلب عثرات
اخوانه (= أحياء علوم الدين לאלגזאלי 2, 156). לפי הנוסח העברי היה כנראה לפני תבון טכסט ערבי כזה:
צאחב אלסו יטלב עת'רה ולא יטלב (או לפי נוסח P מקבל = יקבל) מעד'רה (לפי נוסח C האמת = אלאח).
טכסט ערבי כזה לא מצאתי עדיין.

26) הפתגם הזה אינו שייך כנראה לשער הזה. הוא נמצא בשער האולת (נ"ז) 628. להקבלות ר' סראג'

קאל ככל שי שי ומצאדקה אלאהמק לים שי(א) 37. וקאל אכור
 מן צאדק ונחך ואתך מן גהה עקלך לא מן גהה
 הואך 28. וקאל אן רגל אמר צדיקא לה פקאל לה אנא אטוע
 15 לך מן ארדא [אלכק] וודל לך מן אלחזא. וקאל אכר
 אנא אטוע לך מן ארדא וודל לך מן אלעבד 29. וקאל
 אכר לאבנה לא חסתבדל באך לך קדים אכ(א) מסתפאדא
 מא אסתקאם לך ולא חסתקל אן יכון לך עדו ואחד
 ולא חסתכתר אן יכון לך אלה צדיק 30. וקאל רגל בלא אכואן
 20 כשמאל בלא ימין 31. וקאל אדא בלגני מות אך לי פכאנ[מא]
 סקט עצו מני 32. וקאל אן אלצדיק מן לס יכדעך ומן יצר
 בנפסה לינפעך 33. וקאל כיר אכואנך מן יסנע[ן מעך
 [דף 19 ע"א]

ומן יצר בנפסה לינפעך 34 וקאל אכור אבדאה באסלאם
 אדא מא לקיתה ותוסע לה פי אלמגאלס ותדעוה ב[אחב אסמאיה]
 אליה 35. וקאל אלאכואן ג טבקאת מנהם כאלגודא אדלי לא יסתגני ענה
 ומנהם כאלדוא אדלי יחתאג אליה אחיאנא ומנהם [כאדא אדלי לא]
 5 יחתאג אליה אבדא 36. [וקאל א]צחב מן אלאכואן מן אדא [צחבך ואנך]
 ואדא אכרמתה צא[נך] ואדא נאבתך כצא[נה] לא
 תאתיך מנה אלבואיק (ו)לא תכתלף עריך מנה אל[טראיק] 37. וקאל אל
 אכואן ג אך מואסניך בנפס[ה] ומאלה פדאך אלאך אלצאדק
 ואכר יאכד מנך [חאגתה] וירידך לבעץ אללה פלא תחסבה

אלמלוד 33 מן كان الناس عنده سواء لم يكن له اصداقاء וביח ד שם 336: מן لم يعرف الخير من الشر فالحقه
 باليهائم' ור' גס 30 Merkle: المرق 5, 831; גס פריטג III, 2545 (עמ' 424).

27 לכל (ז): כל בכל המקבילות. תבון (2:8): כל אהבה (אמנם בכ"י P.O.C.M. דבר) וכך במקור
 כאן ובמקבילות. בארבע רסאיל לאלת'עאלבי עמ' 6 בשם אכת'ם, בסראג' 189; 337 ובאלכנו אלמדפון 45 אנו
 קוראים: אלכאד או אלכד'וב במקום אלאחמק שבכאן ובתרגום תבון.

28 = 249. מקורות ומקבילות: עיון 1, 38, 6; כ"י אנסאב 1133^b (בשם אכת'ם) והש' סראג 7, 137.
 29 הש' 250. אטוע תרגם תבון: ברשוך יותר... (מוטב: בשמע יותר...). המקור: עיון 1, 93, 2-4.
 29a הנוסח שונה קצת מהטכסט שלנו וגם מזה שבתרגום תבון. הש' גם אלעקד 1, 167 ואלביהקי 198, 16.

אחרי המלה אלרדא (בכ"י שלנו) יש מלה מטושטשת (אלב'לק?) אבל היא מפריעה לחרוזה ואולי יש למחקה.

30 = 253, הש' עיון 3, 1, 7-10; אלעקד 1, 227; הש' כ"י אנסאב 1134^b, 22-23; אלמנשא 16;
 אדב אלדניא 348 (בשם לקמאן) וכו'. - קדים: כ"י קדימא; אכא: כ"י אך; מסתפאדא: כ"י מסתפידא.

31 = 255: עיון 3, 2, 3; אלקאלי 3, 111; אלצדאקה 10, 2 מלמטה וכו'.

32 = 256: עיון 3, 2, 6; חלית אלאוליא 3, 9 וכו'. בעל המאמר הוא איוב אלסכ'תיאני.

33 = 257: עיון 3, 4, 17 (חרוים!). ר' דיואן אבו אלעתאחיה 190, 7-8. חררוים נפוצים מאד,
 נמצאים גם באלף לילה ולילה 1, 439 וכו'.

34 = 257 ר' הערה 33.

35 = 259. המקור [באבן תבון הנוסח קרוב יותר למקור מהטכסט שבכ"י]: עיון 3, 9, 6 והש' 1, 269, 9;
 אלעקד 1, 259 והש' אצלחא 22, 14; אלכאמל 39, 17 וכו'.

36 = 261: עיון 3, 3, 6; אלעקד 1, 222 וכו'. (בעל המאמר הוא החליף אלמאמין).

37 = 262: עיון 3, 4, 1; אלמושא 17; אלביהקי 198; הש' אלכאמל 327, 6-9 וכ"י אנסאב 149a, 32-39 וכו'.